

mr. sc. Boris Nikšić, znan. sur.
Institut za migracije i narodnosti
Trg Stjepana Radića 3
10000 Zagreb
boris.niksic@imin.hr

Stručni rad
Primljeno: 08.08.2020.
Prihvaćeno: 15.11.2020.

DOSELJAVANJE VLAHA U OGULINSKI KRAJ U RANOM NOVOM VIJEKU

Doseljavanje Vlaha na hrvatske prostore pa tako i na šire područje Ogulina, prekretnica je u promjeni dotadašnje etničke i vjerske strukture tog područja. Vlasi su skupni naziv za više manjih srodnih etničkih grupa (Cincara, Morlaka i drugih) s prostora jugoistočne Europe, potomaka rimskih kolonista i romaniziranih domaćih antičkih naroda poput Ilira i Tračana. Naseljavanje tih nomadskih naroda, koji u vjerskom smislu većinom pripadaju istočnom (pravoslavnom) obredu, posljedica je osmanskih osvajanja, a njihova uloga bila je, uz to da se demografski obnove ratom opustošeni prostori, i čuvanje granice prema Osmanskom Carstvu. Posljedica naseljavanja bila je velika promjena etničke, konfesionalne i jezične strukture prostora koji naseljavaju (posebice kad se uzme u obzir razdoblje prije osmanskih osvajanja) pa tako i ogulinskog kraja, odnosno Ogulinske pukovnije kao sastavnog dijela Vojne krajine.

Ključne riječi: Vlasi, doseljavanje, Ogulin, Vojna krajina, promjena strukture stanovništva

Prije nego što se počne govoriti o doseljavanju Vlaha u ogulinski kraj, treba razjasniti terminologiju. Pod ogulinskim krajem ovdje razumijemo područje bivše općine Ogulin, u opsegu u kojem je postojala do 1990., a osim grada Ogulina obuhvaćala je i sva naselja od Ličke Jesenice na jugu do Ponikava na sjeveru, od Tomića i Jasenka na zapadu do Tržića Tounjskog na istoku, što znači da su u općini Ogulin bila i veća naselja poput Tounja, Oštarija, Plaškog i Modruša. Pod ranim novim vijekom razumijeva se razdoblje između 1500. i 1700.

„Vlah“ je pak višeznačan pojam. Povijest Vlaha na Balkanskom poluotoku ide sve do razdoblja Rimskog Carstva. Nakon što su Rimljani zavladaali područjem Ilirika, Mezije i Trakije, došlo je do romanizacije velikog dijela starosjedilaca tog područja, što znači da su stanovnici tih krajeva prihvatili latinski jezik, a izumrli su stari predrimski jezici kojima su prije toga govorili (o njima se pak vrlo malo zna, gotovo ništa). Jedini ostatak predrimskih jezika na tom području je albanski jezik. S dolaskom Slavena na Balkanski poluotok, u 6. i 7. stoljeću n. e., ti Romani (romanizirani starosjedoci) iz Ilirika, Mezije i Trakije potisnuti su u planinska područja, gdje su se počeli prakticirati skoro isključivo pastoralni način života. Ti pastoralni Romani u srednjem vijeku su postali manjinska etnička skupina koja je govorila određenim lokalnim varijetetima vulgarno-latinskog jezika, a živjela je okružena govornicima slavenskih jezika te albanskog i grčkog jezika. Govornici slavenskih jezika obično su te Romane nazivali *Vlasima*,¹ dok su oni sami sebe nazivali raznim izvedenicama latinske riječi *Romanus*.² Skupine Vlaha (koje su ponekad nazivali i Aromunima) imale su svoja pastoralna naselja, često nomadskog ili polunomadskog (transhumantnog) karaktera od Peloponeza u Grčkoj do Panonske nizine. Jedan dio Vlaha prešao je na područje nekadašnje rimske Dacije, tj. Vlaške nizine, Moldavije i Transilvanije, te su ondje postupno formirali rumunjsku naciju. Današnji Rumunji predstavljaju etno-jezični kontinuitet srednjovjekovnih Vlaha.³

¹ Riječ Vlah u slavenske je jezike ušla iz germanskog, a potječe od naziva naroda *Volcae*, keltskog naroda koji je početkom n. e. živio na području Germanije, kamo se doselio iz Galije. Po njima su onda Germani riječju „Walh“ (u raznim inačicama) počeli označavati sve Kelte i Romane (npr. *Wales* i *Welsh* u Engleskoj, *Walschen* za označavanje Talijana u južnonjemačkim predjelima itd.) Riječ je onda iz germanskih jezika ušla u slavenske, gdje je rezultirala oblikom *Vlah*, a rabi se isto tako za označavanje raznih Romana: u jugoistočnoj Europi koristi se za nazivanje romanskih starosjedilaca, ali povremeno i Talijana (Vlaška ulica u Zagrebu nekad se zvala *Vicus Itolorum* i ondje su stanovali naseljenici iz Italije), dok se na poljskom jeziku zemlja Italija još dan danas zove *Wlochy*. Iz slavenskih je jezika riječ ušla i u mađarski, gdje se pojavljuje u dvije varijante: *oláh* (Vlah, Rumunj) i *olasz* (Talijan).

² Vlah je gotovo uvijek bio egzonom, što znači da Vlasi romanskog jezika same sebe gotovo nikada nisu označavali tim nazivom. Ima nekih rijetkih iznimaka u kojima Vlasi nazivaju same sebe *Vlasima*, npr. u slučaju Meglenskih Vlaha (granica Republike Makedonije i Grčke).

³ Iako postoji i teza o tzv. dakoromanskom kontinuitetu, prema kojoj Rumunji potječu od

Kasnije se, u kasnom srednjem vijeku, jedan dio Vlaha počeo jezično asimilirati u slavensku sredinu, ali su zadržali pastoralni način života i izgleda da su imali specifična prava i obveze u odnosu na vladare srednjovjekovnih država na Balkanu. Na primjer, srpski car Dušan u svojem zakoniku (14. st.) pravi razliku između „Srba“ i „Vlaha“, koji nemaju jednaka prava i dužnosti. Na primjer, među ostalim stvarima, čak se i zabranjuje sklapanje srpsko-vlaških brakova.⁴ Kad srednjovjekovni izvori rabe izraz *Valachi*, teško je odrediti radi li se o slaveniziranim Vlasima ili Vlasima koji su još govorili svojim romanskim jezikom, izvedenim iz latinskog.

Masovnija doseljavanja Vlaha na područja srednjovjekovne Hrvatske (Hrvatske u užem smislu riječi, od Gvozda do Jadrana) događaju se u 14. stoljeću.⁵ I ovdje se sa sigurnošću ne može reći je li riječ o romanskim ili slaveniziranim Vlasima. O ovim Vlasima, iako su pričinjavali stanovite probleme domicilnom stanovništvu, velmožama i gradovima, kasnije nema nikakvih vijesti, što upućuje na zaključak da su se asimilirali.

Povijest drugog prodora Vlaha na zapad počinje s turskom ekspanzijom na područje srednjovjekovne Hrvatske, Slavonije i Bosne, koja započinje padom Bosne (1463.), a završava u 30-im godinama 16. stoljeća, kad cijela Slavonija, istočni i južni dio Like te Dalmatinska zagora postaju dijelom Osmanskog Carstva. Vlasi – s najvećom vjerojatnošću se može reći da je u ovom slučaju riječ o Vlasima slavenskog jezika, iako je jedan manji dio njih romanskog jezika (ostatak ovih drugih današnji su Istrorumunji na Učki) – masovno se, uz osmansko odobrenje, doseljavaju u Bosnu (i u Slavoniju, Liku i Dalmatinsku zagoru koje se po osmanskog administrativnoj shemi računaju pod Bosanski ejalet) iz smjera juga i jugoistoka, vjerojatno iz Srbije, Crne Gore, možda i Makedonije i Bugarske. Jedan dio njih naseljava se na granični pojas prema habsburškoj Hrvatskoj, gdje služe kao turska sila za obranu granice od habsburške vojske. Ujedno sudjeluju u turskim napadima na habsburški teritorij kao pomoćne čete (akindžije i martolosi) koje imaju funkciju da pljačkaju i teroriziraju stanovništvo neprijateljskog područja, pale kuće i odvođe roblje, a i pružali su redovnim turskim četama opskrbu živeži. Izgleda da za svoj vojni posao nisu primali plaću, nego su živjeli od plijena. Turcima su plaćali poseban porez filuriju,

---

romaniziranih Dačana (uz neku primjesu rimskih naseljenika iz Italije), starosjedilaca Dacije – otprilike današnje Rumunjske – koja je bila rimska provincija 106.-271. n. e. Prema tom gledištu, balkanski Vlasi južno od Dunava nastali su tako što su se Romani iz Dacije preselili na jug, a ne obrnuto. Ta teza – koja je „službeni“ stav u rumunjskoj historiografiji, dosta je kontroverzna. MIRDITA, 2004., str. 95.

⁴ MIRDITA, *Vlasi – starobalkanski narod*, 104.

⁵ KLAJIĆ, *Vjekoslav. Povijest Hrvata od najstarijih vremena do XIX. stoljeća, knjiga treća*, 22-23.

koji u pravilu nisu plaćali pripadnici drugih vrsta nemuslimanske raje. Zadržali su pastoralni način života.

S vremenom ti Vlasi, koji su bili pravoslavne vjeroispovijesti i od 1557. priznavali su pečkog patrijarha (a njihovi potomci će se u kasnijim stoljećima nacionalno formirati kao Srbi), počinju prelaziti s turskog na habsburški teritorij, tj. na područje Like (ono koje nije bilo pod Turcima), Banovine, pa sve do Moslavine i Podravine.⁶ Ti prijelazi događaju se tijekom cijelog 16. stoljeća, a intenziviraju se za vrijeme Petnaestogodišnjeg rata (1591.-1606.), slijedom kojega Turci zauzimaju Bihać i formiraju se one tursko-habsburške granice koje će trajati sve do Karlovačkog mira 1699. Ti Vlasi – od kojih nisu svi bili pravoslavni, nego ima i nešto rimokatoličkih Vlaha – naseljavaju se na prethodno spomenuta područja, dobivaju zemlju i oslobođeni su plaćanja poreza, uz uvjet da služe kao carski vojnici u ratovima protiv Turaka.⁷ To područje na koje se naseljavaju naziva se Vojna krajina (*Militaergrenze*) i bit će pod direktnom vojnom upravom bečkog dvora, preko Dvorskog ratnog vijeća iz Graza (kasnije iz Beča), u sljedećih nekoliko stoljeća. Područje dviju vojnih krajina, Hrvatske i Slavonske krajine, izuzeto je iz vlasti i jurisdikcije hrvatskog bana i sabora. To područje ostaje kao *corpus separatum*, izdvojen iz civilnih vlasti Hrvatske, sve do 1881., dakle dugo nakon što je turska opasnost minula. Vojna krajina bila je pod vojnom upravom i sav život u njoj bio je podređen vojsci i ratovanju. Svaki muški stanovnik bio je vojnik koji se u svakom trenutku morao staviti na raspolaganje za ratovanje, kad god bi to carske vojne vlasti zahtijevale.

Nije potpuno jasno zašto su se Vlasi odlučili masovno dezertirati iz turske službe i ući u habsburšku službu. Po nekim raspršenim obavijestima o tome, dalo bi se zaključiti da su razlozi bili pretjerani porezi i loš tretman od strane turskih vlasti. S druge strane, habsburškoj vojsci je očajnički trebalo ljudstvo za borbu i čuvanje granice prema Osmanskom Carstvu, jer ga je bilo vrlo malo u tom području opustošenom turskim provalama.

Ogulinski kraj jedno je od područja na koje se doseljavaju ti Vlasi, što nije slučajno. Još od početka direktne turske ugroze za Hrvatsko Kraljevstvo, a to je bilo krajem 15. stoljeća, kad je Ogulin i osnovan (utemeljio ga je Bernardin Frankapan),

⁶ MOAČANIN, Fedor, Vojna krajina do kantonalnog uređenja 1787, 26.

⁷ Ovo je opća slika, ali stvar nije bila tako jednoznačna na cijelom području Krajine, tijekom cijele povijesti njezina postojanja. Vlasi su se naseljavali u Krajinu u raznim aranžmanima: ponekad su bili podložnici lokalnih feudalaca, na njihovoj zemlji, pa su u tom svojstvu vršili vojnu službu protiv Turaka za račun svojih gospodara.

U: HOLJEVAC, MOAČANIN, *Hrvatsko-slavonska vojna krajina i Hrvati pod vlašću Osmanskoga Carstva u ranome novom vijeku*, 56.

ovaj „grad“ (u starom značenju te riječi) i varoš oko njega igrali su značajnu stratešku ulogu u obrani od osmanske navale. Ogulin se smatrao svojevrsnim „ključem Kranjske“ (*Schlüssel von Crain*),⁸ zbog čega su i kranjski staleži bili itekako zainteresirani za njegovu obranu, koju su i financirali. U početku je bio grad Frankapana, ali su ga Frankapani morali prepustiti habsburškom caru, ne mogavši sami financirati njegovu obranu i održavanje. Ogulin postaje jedna od značajnijih obrambenih utvrda novouspostavljene Hrvatske krajine (kasnije Karlovačkog generalata) – postupno formirane u drugoj polovini 16. stoljeća (nije jasan točan datum „utemeljenja“ Krajine) – kao sjedište jedne od krajiških kapetanija, Ogulinske kapetanije, koja se održala sve do 1746., kad su ukinute kapetanije i uvedene pukovnije (regimente), od kojih jedna postaje Ogulinska regimenta.

Kako već rekosmo, Vlasi se sporadično doseljavaju na područje Hrvatske krajine tijekom cijelog 16. stoljeća. Općenito se smatraju nepouzdanim elementom i želi se spriječiti njihovo naseljavanje.

Imamo slučaj iz godine 1577., kad nadvojvoda Ernest izvješćuje cara Rudolfa II. o tom da su Turci u dio Like naselili Vlahe te smatra da ih treba protjerati jer predstavljaju opasnost.⁹ Vlasi su se, koristeći se primirjem, preselili s turskog na krajiški teritorij i zaposjeli neke napuštene manje utvrde (*öde Geschlösser*). Car Rudolf u odgovoru kaže da se slaže s tim da treba protjerati te Vlahe, te čak najavljuje da će poduzeti potrebne korake da se za tu operaciju priskrbe financijska sredstva.¹⁰

Takav negativni stav prema Vlasima, međutim, mijenja se s izbijanjem Petnaestogodišnjeg rata (1591.-1606.). Zbog devastacije i depopulacije hrvatskog graničnog područja, zbog neprekidnih turskih napada, habsburške vojne vlasti počinju smatrati da je neophodno naseliti te krajeve nekim stanovništvom koje će ondje živjeti i braniti ga. U toj situaciji, Vlasi koji dolaze iz turskog područja jedini su kandidati za ulogu branitelja Hrvatske krajine, te se njima sve više dopušta da se trajno nasele na područje između Jadranskog mora i Kupe, gdje im se daje i zemlja, a pod uvjetom da uvijek budu spremni s oružjem u rukama ratovati za cara i braniti granično područje Hrvatske od turskih napada. Međutim, još su bile na snazi ranije odredbe po kojima Vlahe ne treba primati na Krajinu. Tako se general barun Herberstein 1598. žali nadvojvotkinji Mariji što ne smije primati Vlahe.¹¹ Nadvojvoda Ferdinand iste godine moli cara Rudolfa da mu odobri financijska sredstva radi naseljavanja Vlaha (ne precizira se mjesto na koje bi se trebali naseliti) koji bježe s osmanskog teritorija.

⁸ MAGDIĆ, Mile, *Topografija i povijest Ogulina*, 31.

⁹ LOPAŠIĆ, Radoslav, *Spomenici Hrvatske krajine I.*, 28.

¹⁰ Isto, 30.

¹¹ Isto, 266.

Ferdinand smatra da će zemljišni prostor koji dobiju Vlasi „raširiti držanje carevo.¹² I dalje, međutim, postoje protivljenja naseljavanju Vlaha. Zagrebački biskup Nikola Štepanić Selnički 1599. u pismu caru Rudolfu traži od cara da ne dopusti da Vlasi koji su se naselili na imanja Zagrebačke biskupije budu oslobođeni od plaćanja daća biskupu, iako je tako tražio nadvojvoda Ferdinand. Car Rudolf je dao za pravo biskupu, ali je ipak cijela situacija na kraju riješena kompromisom.¹³

Otprilike iz tog vremena (1603.) potječu prve vijesti o sustavnom naseljavanju Vlaha na ogulinsko područje. Riječ je o tome da general Vid Kisel u pismu nadvojvodi Ferdinandu konstatira da su mjesta Gomirje, Ogulin, Tounj, Oštarija, Modruš, Brinje i Senj nekada bila frankapanska, ali da svejedno Vlasi koji su se naselili na to opustjelo područje ne bi smjeli biti prisiljeni da budu podanici Frankapana, nego vojnici direktno podloženi carskim vojnim vlastima, da budu „obrambeni bedem na ovoj granici“ (*welche als diser gränizen vormauer sein*).¹⁴ Godine 1609. opet se spominju Vlasi na ogulinskom području: tada Vlasi, nove pridošlice s osmanskog područja, naseljeni između Modruša, Oštarije i Ogulina, traže od nadvojvode Ferdinanda da im omogući naseljavanje kod Plaškoga. Obecavaju da će vjerno služiti caru i braniti granice kršćanstva protiv „iskonskog neprijatelja kršćanskog imena“ (*Erbfeindt des christlichen Namens*).¹⁵ Iz iste godine dolazi nam vijest o trima vlaškim kneževima, Radoji Ljubetiću, Petru Tadeškoviću i Paunu Laliću, koji od nadvojvode Ferdinanda traže da im se podijeli vojna služba. I ovdje je riječ o tzv. novim Vlasima, koji su se nedavno doselili „negdje kod Ogulina“ (ne kaže se točno gdje). Nadvojvoda Ferdinand naredio je ogulinskom kapetanu da im podijeli vojnu službu, što je ovaj i učinio.¹⁶ Nakon nekoliko godina isti taj ogulinski kapetan, Ivan Gal, ima ponovno posla s Vlasima. Opet su se novi Vlasi doselili iz Like i iz turskog područja (1612.) i traže zaštitu i mjesto gdje će se naseliti. Ogulinski kapetan želi da im se osigura prostor za naseljavanje oko Gomirja, Modruša i Plaškog, da ondje mogu imati kuće, poljoprivredno zemljište i pašnjake, kako bi mogli braniti granicu.¹⁷ Položaj Vlaha nije odmah reguliran: Ogulinci su vodili određene parnice s doseljenim Vlasima.¹⁸ Godine 1640. doznajemo da se Ogulinci žale kod cara Ferdinanda III. na krajiškog generala Vuka Frankapana i ogulinskog kapetana Gašpara Frankapana

¹² Lopašić, Radoslav, Spomenici Hrvatske krajine I., 267.

¹³ Isto, 269-271.

¹⁴ Isto, 314.

¹⁵ Isto, 380-381.

¹⁶ Isto, 381-382.

¹⁷ Lopašić, Radoslav, Spomenici Hrvatske krajine II., 28-29.

¹⁸ Isto, 39-40.

(Vukova sina) zbog naseljavanja Vlaha u Vitunju.¹⁹ Ogulinci, koji i sami služe kao carevi vojnici, žale se da su Frankapani Vlasima neovlašteno dali ne samo sedamnaest kuća nego i oranice, livade i pašnjake kojima su se oni (Ogulinci) prije izdržavali. Traže da se Vlasi, koje nazivaju čak i „nevjernicima“ (*ungläubige*), istjeraju s imanja koja su im, po mišljenju Ogulinaca, protupravno dodijeljena. Spor oko Vlaha razvio se u svojevrsnu bunu Ogulinaca tijekom godine 1640.²⁰ Buna nije polučila rezultate, štoviše nekoliko godina kasnije (1646.) kapetan ogulinski Gašpar Frankapan Tržački naseljava nove Vlahe u Vitunju.²¹ Potreba za ljudstvom koje će braniti Krajinu imala je prednost pred bilo kakvim drugim obzirima. Nekoliko godina kasnije (1655.) primio je general grof Herbard Auersperg vijest da je u ogulinsku krajinu „uskočilo“ dvanaest vlaških kuća s turskog područja, iz Korenice, o čemu je izvijestio cara Ferdinanda III.²² Nakon konzultacija s Dvorskim ratnim vijećem, car Ferdinand odlučio je da se dvanaest vlaških kuća iz Korenice naseli u Plaškom.²³ Krajem 17. stoljeća, 1690., kada su slijedom Velikog bečkog rata (1683.-1699.) Turci istisnuti iz Like, dolazi do određenih sporova između Ogulinske kapetanije i Karlovačkog generalata oko toga komu trebaju biti podloženi Vlasi koji su se tijekom zadnjeg stoljeća doselili na ogulinsko područje.²⁴ Car Leopold u tom sporu presuđuje tako da se Vlasi iz Modruša, Plaškog i Ponora trebaju podložiti ogulinskom kapetanu, a ne karlovačkom generalu.²⁵

Vidimo da se naseljavanje Vlaha na ogulinsko područje u ranom novom vijeku odvijalo postupno, ali postojano tijekom 17. stoljeća. Habsburške vojne vlasti i hrvatski vojni zapovjednici s terena bili su svjesni potrebe za vojnicima koji će braniti Krajinu. Vlasi s turskog područja tada su bili jedina raspoloživa populacija koja je mogla doći u obzir kao ljudstvo koje će popunjavati redove branitelja hrvatske (odnosno habsburške) granice s Osmanskim Carstvom. Da je neko drugo ljudstvo tada bilo „pri ruci“, vjerojatno bi ono bilo angažirano u obrani Krajine. Habsburške vojne vlasti bile su prisiljene za obranu Vojne krajine angažirati ljude s tog područja, ili iz susjednih krajeva, a ne s nekih drugih strana, recimo iz njemačkih zemalja (iako je među časnicima bilo dosta Nijemaca, ali i pripadnika drugih naroda), jer se od njih nije moglo očekivati da će ostati na toj zemlji i da će je braniti. To su eventualno mogli biti plaćenici koji bi brzo otišli s tog područja ako bi bilo ikakvih problema s

¹⁹ Isto, 225.

²⁰ Isto, 227-231.

²¹ Isto, 274.

²² Isto, 290.

²³ Isto, 292-293.

²⁴ Isto, 402-403.

²⁵ Lopašić, Radoslav, Spomenici Hrvatske krajine III.,10.

plaćama, opskrbom i sl. Konceptija vojnika-seljaka pokazala se dobrim rješenjem za obranu Krajine. Vlasi su dobili zemlju i sigurniju egzistenciju od one koju su imali kao osmanski podanici, gdje su bili tek pomoćna vojna sila za pljačkaške pohode i mogli su se u pravilu baviti samo stočarstvom. Uz to su morali plaćati porez filuriju. U Vojnoj krajini bili su oslobođeni svih feudalnih daća (uz neke iznimke na nekim područjima) i jedina protuusluga koju su morali vršiti u zamjenu za zemlju koju su dobili bila je vojna služba.

U početku je, tijekom 16. stoljeća, kada dolazi do prvih migracija Vlaha, taj narod bio smatran nepouzdanim elementom i nije se dobrim okom gledalo njihovo naseljavanje u Krajinu. To se, kako smo vidjeli, mijenja s Petnaestogodišnjim ratom (1591.-1606.), kad se pojavljuje očajnička potreba za vojničkim ljudstvom. Padom Turske Hrvatske (Bihać) na jugozapadnoj habsburškoj obrambenoj crti nastaje teritorijalni klin koji se zabada duboko u teritorij pod carskom kontrolom, gotovo do Kranjske. Taj klin može poslužiti kao baza za dubok prodor u nasljedne zemlje, možda sve do Beča, pa bi se ponovila 1529. Opasnost postoji unatoč uspješnoj obrani Siska 1593. Zato dolazi do povećanog prijema Vlaha, pravoslavne (većim dijelom) i rimokatoličke vjeroispovijesti na područje Vojne krajine, pa među ostalim i na područje Ogulina. Ta selidba na područja opustjela zbog turskih ratova, trajno je, za sljedećih nekoliko stoljeća, promijenila etnički, konfesionalni i dijelom jezični (širenje područja novoštokavskog narječja, nauštrb čakavskog i kajkavskog) karakter toga kraja.

Bibliografija

Literatura i objavljeni izvori

HOLJEVAC, Željko. MOAČANIN, Nenad. *Hrvatsko-slavonska vojna krajina i Hrvati pod vlašću Osmanskoga Carstva u ranome novom vijeku*. Zagreb: Leykam international 2007.

LOPAŠIĆ, Radoslav (ur.), *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. I-III, Zagreb: Knjižnica L. Hartmana 1884.-1889.

KLAIĆ, Vjekoslav. *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do XIX. stoljeća, knjiga treća*. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1972.

MAGDIĆ, Mile. *Topografija i povijest Ogulina*, Zagreb 1926. (pretisak: Ogulin: Matica hrvatska Ogulin, 1996.)

MIRDITA, Zef. *Vlasi u historiografiji*, Zagreb: Hrvatski institutu za povijest, 2004.

MIRDITA, Zef. *Vlasi – starobalkanski narod*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009.

MOAČANIN, Fedor *Vojna krajina do kantonalnog uređenja 1787.*, u: *Vojna krajina: povijesni pregled-historiografija, rasprave*, ur. Dragutin Pavličević, Zagreb: Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 1984.